

Forskerinterview

Samfundsvidenskabelige forskere undersøger den verden og virkelighed, vi lever i. Journalist Lars Lønstrup interviewer en ny forsker i hvert nummer af DJØF Bladet. Se tidligere forskerinterviews her: www.djoef.dk/forskerinterview

Af Lars Lønstrup, freelancejournalist / Foto Ricky John Molloy

Dansk demokrati undermineres

Danskernes borgerrettigheder beskæres jævnlige i disse år. Det skader vores demokrati og strider imod den danske tradition for at forankre radikale samfundsændringer i bredden og dybden af vores samfund, siger sociolog Lars Bo Kaspersen.

Demokratiet i Danmark er i dag mere skrøbeligt, end vi har set det i mange år, skriver sociologen Lars Bo Kaspersen i sin nye bog 'Danmark i verden'.

Det skyldes ifølge forfatteren en sand flodbølge af nye love og reformer, der begynder i 1990'erne og forstærkes efter år 2000.

En af de mest betænkelige konsekvenser af de mange nye love og reformer er, at danskernes civile rettigheder er blevet indskrænket, forklarer Kaspersen; og dertil kommer, at al denne ny-regulering og ny-lovgivning er blevet gennemført på en politisk enerådige facon, der strider imod den danske tradition for at forankre radikale samfundsændringer i bredden og dybden af vores samfund.

Lars Bo Kaspersen er ph.d. og professor i sociologi ved International Center for Business and Politics ved Copenhagen Business School.

Kan du eksemplificere, hvordan danskernes rettigheder er blevet forringet?

"Det mest oplagte eksempel er politiets forøgede beføjelser i forhold til civilbefolkningen, som ifølge en lang række danske jurister med Advokatrådet i spidsen udgør en betyde-

lig svækkelse af borgernes retssikkerhed. De seneste års antiterrorlovgivning giver bl.a. politiet ret til telefonaflytning og udlevering af mistænkte borgers personfølsomme oplysninger på et markant lempeligere grundlag end tidligere.

» **Flere og flere beslutninger med vidtrækkende samfundsmæssige konsekvenser gennemføres med snævert flertal i Folketinget** «

Lars Bo Kaspersen, sociolog

gere. Og disse øgede beføjelser lagde justitsministeren for nylig op til, at politiet nu også skal have i forhold til efterforskning af bandekriminalitet. Dermed bekræftes juristernes advarsler om, at udvidede politibeføjelser har det med at sprede sig fra et strafferetsområde til et andet, når de én gang er indført."

Et andet eksempel på svækkelse af danskernes civile rettigheder er den aktiveringspligt,

som i dag er virkeligheden for arbejdsløse danskere, skriver du i bogen.

"Ja, aktiveringspligten har afløst tidligere tiders forpligtelse til at stå til rådighed for arbejdsmarkedet. Det er en ændring med vidtrækkende konsekvenser, fordi pligten til at tage imod arbejde, uddannelse eller skrive jobansøgninger på de betingelser, som en autoritativ stat fastsætter, udgrænser de arbejdsløse som en samfundsgruppe, der ikke længere har de samme rettigheder og pligter som andre danskere."

Et af politikernes dominerende argumenter bag udformning og vedtagelse af de mange nye love på blandt andet rets- og arbejdsmarkedsområdet er argumentet om, at Danmark står over for en alvorlig trussel, skriver du i bogen. Kan du uddybe dette?

"Den ene trussel, som allerede kommer på banen i 1990'erne, er den trussel mod dansk økonomi, som globaliseringen skaber. Her er logikken, at den stigende internationale udveksling af varer, kapital og arbejdskraft stiller Danmark i en radikalt ny konkurrencesituation, som tvinger os til handling.

Den anden trussel, som opstår i kølvandet på terrorangrebet på New York i 2001, er truslen mod dansk sikkerhed, som ligeledes tvinger os til handling.”

Men er trusselsargumentet ikke reelt nok i begge tilfælde?

”Jeg vil ikke bestride, at såvel globaliseringen som risikoen for terrorangreb eksisterer og sætter en ny situation, som politikerne må forholde sig til. Men om disse internationale udviklingstræk legitimerer de politiske beslutninger, som et folketingsflertal har truffet – og den måde beslutningerne er blevet forberedt og gennemført på – det, mener jeg, er en diskussion værd. En af min bogs hovedpåstande er, at det radikalt nye hverken er stigende internationalisering eller nye trusler mod dansk territorium – det har vi set i flere udgaver igennem de seneste 150 års Danmarkshistorie. Nyt er derimod, at den politiske elite i specielt de seneste ti år har fravalgt en mangeårig dansk tradition for at håndtere store samfundsmæssige udfordringer i tæt dialog med samfundets parter. I stedet har man valgt en udpræget *top-down* styringsmåde, hvor flere og flere beslutninger med vidtrækkende samfundsmæssige konsekvenser gennemføres med snævert flertal i Folketinget.”

Kan du give eksempler på beslutninger med vidtrækkende samfundsmæssige konsekvenser, som kun et snævert flertal stod bag?

”Beslutningen om at lade danske soldater deltage i invasionen af Irak, som de fleste af vores europæiske nabolande besluttede at holde sig uden for, blev truffet med snævert flertal i Folketinget. Og det samme gjorde kommunalreformen, der blev hastet igennem uden forudgående diskussion til trods for, at netop den reform kraftigt reducerede kommunernes indflydelse og dermed greb dybt ind i hele forvaltningsstrukturen og velfærdsstatens funktionsmåde.

Her er forskellen til at få øje på, hvis man sammenligner med tilblivelsen af kommunalreformen i 1970, hvor den daværende regering og dens embedsapparat gik i tæt og langvarig dialog med borgere, interesseorganisationer og kommuner, før reformen blev vedtaget i Folketinget.”

Men er faren ved en meget dialog- og kompromissøgende politisk praksis ikke, at beslutningerne bliver udvandede og virkningsløse?

”Det er muligt, at det er sådanne overvejelser, der ligger bag den måde at håndtere statsmagten på, som vi ser i disse år, og som jeg i bogen kalder direkte magtanvendelse. Og jeg vil heller ikke udelukke, at nogle eller mange af de reformer, der er gennemført, på sigt vil vise sig at fungere. Men på den korte bane kan man jo i hvert fald konstatere, at den direkte magtanvendelse har skabt mistillid i mange af de berørte samfundsgupper. Eksempelvis blandt kommunalpolitikere og ansatte i den kommunale administration. Eller blandt skole-, gymnasie- og universitetslærere og sygeplejersker, socialrådgivere og hjemmehjælpere,

» Politikerne, medierne og befolkningen accepterer de trusselsanalyser, der konstant fremsættes og bruges til at legitimere, at vores borgerrettigheder beskæres «

Lars Bo Kaspersen, sociolog

som oplever, at der fra øverste politiske hold ikke er tillid til deres arbejde og de holdninger, der ligger bag.”

Som modsætning til direkte magtanvendelse sætter du ”infrastrukturel magtanvendelse”, hvad betyder det?

”Det er en statslig magtudøvelsesform, som er karakteriseret ved at søge dialog med samfundets vidtforgrenede net af institutioner, organisationer og virksomheder. Formålet er at træffe beslutninger, der er tæt forbundet med den virkelighed, de skal fungere i; samt at opnå legitimitet i forhold til de samfundsgupper, der skal implementere beslutningerne i deres egen hverdag og virkelighed. Udviklingen af en særlig dansk infrastrukturel magtudøvelsesform begynder så småt i anden halvdel af 1800-tallet og tager for alvor form i 1914, hvor den daværende regering umiddelbart efter udbruddet af 1. Verdenskrig nedsatte Den Overordentlige Kommission. Denne kommission inddrog alle Folketingets partier og repræsentanter for alle større organisationer, interessegrupper og sociale klasser i Danmark.”

Hvad var formålet med Den Overordentlige Kommission?

”At modvirke de negative konsekvenser, som 1. Verdenskrig uundgåeligt ville få for en lille og åben økonomi som den danske. Man kunne forudse, at de problemer, der ventede forude, især ville ramme lavindkomstgrupper, og at det kunne føre til øget ulighed og sociale spændinger. Derfor adopterede staten og regeringen en ny samlende strategi, som det lykkedes at samle bred opbakning bag, fordi tilstrækkeligt mange af samfundets aktører indså, at det var i såvel deres egen som hele samfundets interesse at søge dialog og samarbejde.”

Det lyder næsten, som om datidens politikere og befolkning var moralsk bedre og mere fornuftige mennesker end nutidens danskere.

”Jamen, det tror jeg faktisk ikke. Viljen til indgå kompromisser og søge samarbejde udbrang dengang – og under senere kriser som i fx 1933, hvor Kanslergade-forliget blev indgået – mere af nødvendighed end af at danskere var særligt gode mennesker med en særligt social holdning. Og da man efterfølgende kunne konstatere, at det faktisk lykkedes at komme igennem 1. Verdenskrig uden de store sår og at afbøde de hjemlige konsekvenser af den verdensomspændende økonomiske krise i 1930’erne, var det jo et effektivt argument for, at infrastrukturel magtanvendelse faktisk virkede.”

I dag derimod kan det virke, som om vi ”ikke har råd til demokratiet”, skriver du et sted i din nye bog. Hvad mener du med det?

”Den formulering er et udtryk for min egen undren over den passivitet, jeg kan iagttage omkring mig, men faktisk også hos mig selv, i forhold til de indskrænkninger af vores civile rettigheder, der gradvist gennemføres i disse år. Tilsyneladende er det ”kun” juridiske eksperter, der for alvor er bekymrede, mens hovedparten af politikere, medierne og befolkningen accepterer de trusselsanalyser, der konstant fremsættes og bruges til at legitimere, at vores borgerrettigheder beskæres og dermed gør vores demokrati mere og mere skrøbeligt for hver dag, der går.” ■

Lars Bo Kaspersens bog, ’Danmark i verden’, er udkommet på Hans Reitzels Forlag.

